

NYTT om

Nr 86 - 1/2016 - mai

Gammelt

Utgitt av Fosen Historielag

Velkommen til årsmøte i Fosen historielag
lørdag 4. juni 2016

Årsmøtet arrangeres i Fritun i Sørfjorden i Rissa kommune
Vi avslutter med vandring og kunstutstilling i Råkvåg,
med den største bryggerekke utenom byer i Norge

Leder'n

Kjære medlem.

Fosen historielag har lagt bak seg eit aktivt år. Du finn aktivitetane nærmare beskrivne i årsmeldinga (side 4 i dette bladet), men eg vil trekke fram noen ting som eg er særleg glad for.

Først og fremst er eg glad for at årboka er i gode hender. Styret treng ikkje bruke tid på årboka, arbeidet der «går av seg sjølv».

Så er eg glad for at det er god framdrift i arbeidet med bind 2 av Fosens historie. Dette er eit arbeid som ikkje går av seg sjølv. Å utarbeide ei skikkeleg regionhistorie er eit krevande prosjekt, både fagleg og økonomisk. Men arbeidet er i god gjenge, det er allereie produsert utkast til kapittel, som blir saumfare av redaktør og styringsgruppe. Det er erfarne forfattarar vi har med å gjera.

Økonomien i prosjektet kan derimot bli ei utfordring. Vi har ikkje fått mykje tilslag på dei søknadene vi har sendt ut hittil. Men no (ultimo april) er det sendt ei stor pulje søknader, m.a. til kommunane, og forhåpentleg vil det foreligge godt nytt til årsmøtet. Foreløpig tærer vi på det historielaget har spart opp til prosjektet: 800.000 kroner.

Her håpar vi også på hjelp frå medlemmane. Det kan skje i form av ei pengegåve til laget (kto. 4290.05.02758). Dei som gir

gåver, vil bli nemnde i boka. Eller det kan skje gjennom verving av nye medlemmer. Kjære medlem – tenk over om det er noen du kan høre med om å bli medlem! Eller du kan gi eit medlemskap til historieinteresserte barn, slektningar eller venner.

Så er eg glad for at vi fekk gitt ut boka «Doktorbåten. En fortelling om familien Hammer-volds ambulansetjeneste i Frøya». Det vart ein hard arbeidstørn innan ei snever tidsramme, men vi greidde med eit nødsrik å få ut boka til jul. Resultatet vart bra, boka er lesverdig også for andre enn frøyværingar, og salet har gått godt.

Ikkje minst er eg glad for at vi har fått opp ei ny nettside som vi er tåleleg bra fornøgd med. Glad er eg òg for at laget har ei aktiv Facebook-side – og eit godt og aktivt meldingsblad, Nytt om Gammelt.

Mest glad er eg kanskje for at vi har så mange aktive folk i styret. Vi har mange styremedlemmar som direkte byr seg fram for å ta på seg oppgåver! Det går an å drive eit lag da!

No ser eg fram til å møte mange av dykk på årsmøtet i Stjørna, i Fritun samlingshus i Sørfjorden. I tillegg til sjølve årsmøtet og det sosiale samværet kan vi sjå fram til omvisning i Råkvågen, og vi kan gle oss til foredrag om Stjørna med Eilert Bjørkvik. Vel møtt!

*Johan G Foss
leiar*

Årsmøtet 2016

Det innkalles herved til

Årsmøte i Fosen Historielag lørdag 4. juni 2016 kl 1030

i Fritun, Sørfjorden (Stjørna) i Rissa kommune

- 10:30 Oppmøte i Fritun i Sørfjorden.
Registrering og en matbit med kaffe.
Fritun ligger ved veien til Råkvåg. Når du kommer langs Fv 718 til Sørfjorden, følger du skilting til Råkvåg. Du passerer Mælan skole, kjører over brua og tar til venstre. Fritun er da første bygg på høyre side.
- 11:00 Velkommen til Rissa, ved varaordfører Liv Darell.
Årsmøte
- 13:30 Foredrag om Stjørnas historie
Kulturelle innslag
- 15:00 Middag i Fritun. I år serverer vi storfiskball med riskrem til dessert.
- 16:15 Avreise til Råkvåg
Omvisning ved Harald Sommerseth og Eilert Bjørkvik
- 1730 Avslutning
Bryggeutstillinga, som i år markerer 30-års-jubileum, er åpen etter omvisninga.
Før hjemreise kan dere nyte et måltid i en av spisestedene rundt Vågen.

Reiseinformasjon:

Ferge Valset - Brekstad, med avgang fra Valset 0900. Du er da i Sørfjorden ca 1030.

Reisetid fra Orkanger til Valset: Beregn 1 time.

Retur fra Brekstad lørdag kveld: 17:30, 18:30, 19:30 og 21:30

Ferge Flakk - Rørvik: Avgang Flakk 0800, **0830**, 0900. Ca 1 time til Sørfjorden.

Korteste veg er via Fv 715 til Rødsjø og derfra til Sørfjorden.

Alternativ rute fra ferga Flakk-Rørvik: Stadsbygd, Rein, Sund i Rissa, Hasselvika, Fevåg, Refsnes og Stjørnsvingene. Beregn halvannen time. Da har du god tid.

Retur fra Rørvik lørdag kveld: 18:00, 19:00, 20:00, 21:00, 22:00, 23:00, 00:15, 01:30

Påmelding innen 30. mai til

Eilert Bjørkvik, tlf 948 71 232, e-post: eilerbj@online.no

Årsmøteavgift: kr 200 pr deltaker, betales ved ankomst.

NB: Vennligst gi beskjed hvis deltakere har spesielle matønsker på grunn av allergi.

Årsmøtet for Fosen Historielag 2016

Dagsorden for årsmøtet.

1. Godkjenning av innkalling
2. Valg av møteleder og referent
3. Årsmelding for 2015
4. Regnskap for 2015
5. Arbeidsplan for 2016/2017
6. Budsjetten for 2016
7. Fastsetting av medlemskontingent
8. Innkomne saker
9. Valg
 - leder for 2 år
 - 2 styremedlemmer for 2 år
 - 3 varamedlemmer til styret
 - 1 medlem til valgkomiteen

3. Årsmelding for Fosen Historielag 2015/16

Styret har dette året bestått av:

Johan G Foss, Frøya (leder),
Ellen Aanes Draagen, Hitra (nestleder),
Helge Bueng, Åfjord (sekretær),
Bjørn Nilsen, Snillfjord (styremedlem),
Ernst Øyangen, Trondheim (styremedlem)

Varamedlemmer til styret:

Eilert Bjørkvik, Rissa (fast møtende vara-
medlem og kasserer).

Jostein Selnes, Snillfjord,
Bernt Jørgen Stranden, Bjugn.

Revisor:

Magnus B. Småvik, Trondheim
Hans Ulrik Hammer, vararevisor.

Valgkomité:

Per Husby, Rissa (leder),
Hans Ulrik Hammer, Frøya
Per Aastum, Snillfjord.

Årbokredaktører

Per Ole Sollie og Kenneth Kiplesund.

Redaktør av Nytt om gammelt:

Helge Bueng.

Medlemstallet

Ved årsskiftet 2015/2016 hadde laget
1220 medlemmer. Det er en nedgang på
60 fra forrige år, da tallet var 1280.

Styremøter

Etter årsmøtet 2015 er det avholdt 4
styremøter (21.09.2015, 23.11.2015,
15.02.2016 og 18.04.2016).

Møtene er holdt på Ørland kultursenter
på Brekstad, unntatt møtet 23.11.2015
som ble holdt på hurtigbåtterminalen på
Sandstad.

Årsmøtet 2015

ble holdt på Austrått i Ørland 13. juni. Ca 50 medlemmer møtte (36 underskrev protokollen). Laila Lund fra Ørland kommune ønska velkommen og orienterte om kommunen.

Etter årsmøtet var det foredrag om Austrått og omvisning på borgen ved Daniel Johansen. Jan Fred Paasche og Ivar Hopen orienterte om Yrjar heimbygdslag, særlig om lagets nettside og lagets samlinger på Austrått gård, der det også var omvisning.

Årbok for Fosen 2015

Fosen historielag stilte i 2015 med nye redaktører for årboka; Per Ole Sollie og Kenneth Kiplesund. De leverte ei årbok med 170 sider lokalhistorie av god Fosen historielags-kvalitet.

«Doktorbåten»

I desember 2015 ga Fosen historielag ut boka «Doktorbåten. En fortelling om familien Hammervolds ambulansetjeneste i Frøya», etter manuskript av Tommy Rodahl. Boka var redigert av Helge Bueng. Johan G Foss bidro som bilde- og lokalhistorisk konsulent. Boka var på 157 sider og var rikt illustrert. Lanseringa fant sted på Sistranda lørdag 12. desember. Boka har solgt godt, og produksjonskostnadene er på det nærmeste dekt.

Nytt om Gammelt

Helge Bueng tar fortsatt hand om redigeringa av bladet, som også i 2015 kom ut med to nummer; til årsmøtet i juni og til utsendinga av årboka i november. Dette var det 84. og 85. nummeret av meldingsbladet for Fosen historielag.

Fosens historie bind 2

Forfatterne Per Christiansen og Svein Henrik Pedersen – begge med historie hovedfag og med omfattende historisk forfatterskap bak seg – er i gang med arbeidet, og det er levert utkast til to kapitler. Bindet skal foreligge i 2018.

Styringsgruppa består av Johan G Foss, Eilert Bjørkvik, Anne Nygård og Ernst Øyangen. Kolbjørn Aune har tatt på seg oppgaven som redaktør og Eilert Bjørkvik oppgaven som bilderedaktør. Styringsgruppa har hatt 4 møter med forfatterne (23.6.2015, 17.09.2015, 14.10.2016, 14.03.2016)- I tillegg hadde redaktørene ett møte med forfattere 6. april 2016.

Budsjettet for Fosen historie bind 2 er på 2,5 mill kr etter siste budsjettrevisjon (styremøte 14.02.2016). 800.000 kr av dette er midler som Fosen historielag har avsatt til prosjektet. Det øvrige må i hovedsak skaffes utenfra, både fra offentlige og private. Søknadsprosessen er i gang. Det er laga et faktaark om prosjektet, til bruk som vedlegg til søknadene.

Fosens historie er et stort og krevende prosjekt, både faglig og økonomisk. Ikke minst økonomien kan det bli en utfordring. Styret vurderer det slik at det i alle fall vil være mulig å skaffe midler til å dekke lønn til forfattere og redaktør (til sammen 1,4 mill), slik at teksten kan gjøres ferdig.

Det vi risikerer, er at ferdigstilling og trykking av boka kan bli utsatt. Men styret regner med at søknadene vil bringe de nødvendige midlene til veie.

Ny nettside

Internettssidene til Fosen historielag ble i mai 2015 infisert av virus og blokkert. Styret valgte å lage ny nettside, som kom på plass 1. april i år. Sidene er levert av Firmanett Norden AB i Borås. En del undersider er ennå ikke på plass, men de skal komme etter hvert.

Fosen historielags Facebook-side

er i funksjon. Den har vært administrert av Ernst Øyangen og Anne Nygård. Målet er å legge ut en nyhet hver uke.

Digitalisering av Fosen bildearkiv

I 2014 bevilga Fosen historielag 100.000 kr til digitalisering av de nærmere 10.000 bildene i Fosen bildearkiv, som eies av Bjugn bygdatunlag. Arbeidet ble utført ved Sverresborg Trøndelag Folkemuseum og ble ferdigstilt i februar i 2015. Målet var å gjøre samlinga (bilder og opplysninger) tilgjengelig og søkbar på nettet. Dette var tenkt gjort med bistand fra KulturIT, som er en offentlig institusjon for data-støtte til kultursektoren i Norge. Det viste seg

imidlertid at KulturIT bare betjener offentlige institusjoner. Det er nå inngått avtale mellom Bjugn bygdatunlag og MIST (Musea i Sør-Trøndelag) om overdraging av bruksretten av Fosen bildearkiv til MiST ved Museet Kystens Arv, slik at Kystens Arv tar ansvar for å legge ut bildene på digitaltmuseum.no.

Segner i Fosen

Kolbjørn Aune har de siste par åra arbeidet med ei bok om sagn fra Fosen. Boka skulle foreligge til høsten (2016), men arbeidet er blitt forsinka, så boka vil ikke komme før i 2017.

Vandringer

Det er ikke gjennomført vandringer i 2015.

Representasjon

Eilert Bjørkvik representerte Fosen historielag på årsmøtet i Sør-Trøndelag historielag, arrangert av Rissa bygdemuseum 12. mars 2016.

Styret

Byggerekka i Råkvåg med røtter tilbake til den tid Stjørnfjorden var en av landets beste sildefjorder. Lørdag 4. juni kan du være med på historisk vandring i dette spesielle bygningsmiljøet.

4. Regnskap for Fosen Historielag 2015

	Regnskap			Budsjett
	2015	2014	2013	2016
Driftsinntekter				
3000 Medlemskontingent	283.500,00	300.480,00	297.047,00	300 000
3002 Medlemskontingent komm.	11.000,00	11.000,00	9.000,00	11 000
3004 Medlemskontingent banker	1.500,00	1.500,00	1.500,00	1 500
3100 Salg årbøker	11.565,00	10.575,00	4.010,00	15 000
3104 Salg Reins kloster	150,00	50,00	0	100
3105 Salg Gammeltida på Hitra	250,00	900,00	0	0
3106 Salg Setre i Åfjorden	105,00	135,00	120,00	200
3108 Salg Fosentonar	560,00	500,00	790,00	500
3110 Seks år og småbåtfisker	185,00	520,00	70,00	100
3112 I utkanten	270,00	300,00	105,00	200
3120 Salg av medlemsnål	800,00	50,00	0	500
3200 Portorefusjon	1.301,00	1.117,00	0	0
3300 Grasrotandelen, Norsk Tipping	0	0	0	2 500
3401 Annen støtte	0	100,00	0	0
3900 Momsrefusjon	25.109,00	15.748,00	13.989,78	25 000
8001 Renter	12.146,96	20.370,69	19.959,25	8 000
Sum driftsinntekter	348.441,96	363.535,69	345.801,03	364 600
Driftskostnader				
4100 Porto, kontorutg	53.040,51	53.315,80	30.069,91	55 000
4101 Bankgebyr	363,00	408,00	296,00	500
4102 Markedsføring	1.498,00	1.613,00	13.536,00	15 000
4201 Kontingenter	17.475,00	17.738,00	14.600,00	18 000
4400 Reiser	13.056,00	7.791,00	3.185,00	15 000
4501 Årbok	216.005,00	245.001,00	184.150,00	220 000
4502 Nytt om gammelt	18.281,75	20.909,00	21.069,00	20 000
4600 Gaver, oppmerksomhet	498,00	625,00	0	1 000
4601 Årsmøtet	6.800,00	3.650,00	1.535,00	7 000
4602 Styremøter	6.634,00	7.702,00	5.363,00	7 000
4603 Kurs og seminar	0	250,00	0	0
4604 Vandringer	0	2.118,00	0	0
4605 Fotobevaring	0	101.750,00	0	0
Sum driftskostnader	333.651,26	462.870,80	273.803,91	358 500
Driftsresultat	14.790,70	- 99.335,11	71.997,12	6 100

Status pr 31.12.2015 - Aktiva og passiva

	2015	2014	2013
1900 Kasse	380,00	803,00	1 883,00
1920 Ørland Sparebank	765.870,10	726 510,83	821 783,24
1930 Postbanken DNB	0	1 297,82	1 296,52
2700 Forskuddbetaling kontingent 2014	-66.250,00	- 92 450,00	- 73 450,00
2800 Fosens historie 1	180.198,64	136 944,64	147 855,64
2802 Da jeg var liten	34.423,47	36 689,47	40 982,47
2804 Segner i Fosen	93.750,00	62 500,00	31 250,00
2806 Doktorbåten	82.862,25	0	0
2850 Orkla Grafiske AS	- 204.178,00	0	0
2900 Egenkapital	- 887.056,46	- 872 265,76	- 971 600,87
Sum	0	0	0

Prosjektregnskap

Prosjektene som er utgitt fra 2005 og senere har egne prosjektregnskap.

Fosens historie 1

2800 Inngående balanse	136 944,64	
Omsetning	0	5.140,00
Utgående balanse		131.804,64
Sum	136 944,64	136 944,64

Fosens historie 2

2801 Inngående balanse	0	
Omsetning	49.394,00	1.000,00
Utgående balanse		48.394,00
Sum	49.394,00	49.394,00

Da jeg var liten

2802 Inngående balanse	36 659,47	
Omsetning	0	2.236,00
Utgående balanse		34.423,47
Sum	36 659,47	36 659,47

Segner i Fosen

2804 Inngående balanse	62.500,00	
Omsetning	31 250,00	0
Utgående balanse		93.750,00
Sum	93.750,00	93.750,00

Doktorbåten

2806 Inngående balanse	0	
Omsetning	86.431,25	3.569,00
Utgående balanse		82.862,25
Sum	86.431,25	86.431,25

Medlemstall

Distrikt	Medlemstall			
	01.05. 2016	13.06 2015	Endring Medl	%
Agdenes	25	(25)	- 1	- 4,0
Bjugn	117	(127)	- 9	- 7,1
Frøya	29	(20)	9	45,0
Hemne	187	(207)	- 20	- 9,7
Hitra	74	(71)	3	4,2
Osen	11	(12)	- 1	- 8,3
Rissa	113	(117)	- 4	- 3,4
Roan	8	(8)	0	0
Snillfjord	74	(80)	- 6	- 7,5
Ørland	97	(106)	- 9	- 7,4
Åfjord	40	(42)	- 2	- 4,8
Sør-Trøndelag	252	(262)	- 8	- 3,1
Utenfor				
Sør-Trøndelag	132	(139)	- 8	- 5,8
Bibliotek	25	(28)	- 3	-11,5
Lag	9	(9)	0	0
Skoler	13	13	0	0
Banker	3	3	0	0
Bedrifter	0	0	0	0
Kommuner	11	11	0	0
SUM	1220	(1280)	- 60	- 4,7

Diagrammet viser at vi har en betydelig medlemsmasse utenfor de 11 Fosen-kommunene.

Revisor-rapport 2015

Undertegnede har, antagelig for nest siste gang, revidert Fosen historielags regnskap.

1. Bilagene er kontrollert mot føring i kassadagbok og funnet å være i orden - som vanlig og forventet.

2. Konti i banken stemmer med regnskapet - noe som heller ikke overrasker.

3. Resultatregnskap og balanse viser et - etter revisors bestemte mening - korrekt bilde av foreningens drift og økonomiske tilstand.

4. I likhet med fjoråret anbefaler revisor at styret utarbeider budsjett som sammen med regnskapet legges frem for Årsmøtet.

5. I motsetning til fjoråret, som hadde et underskudd med spesiell bakgrunn, er årets resultat positivt. Revisor anbefaler derfor at Årsmøtet ikke bare godkjenner regnskapet, men også applauderer med tanke på alt arbeidet som ligger til grunn for aktiviteten det avspeiler.

Rio de Janeiro, Brasil, 02 de abril de 2016.

Magnus B. Småvik
endurskoðand

Turist i egen historie?

Fosen er full av spennende historie og attraksjoner. Samarbeidsprosjektet KystNorge AS har en god oversikt over attraksjoner, opplevelser og overnattingsmuligheter i hele Fosen historielags område. Her er mange turtips.

Mer info: www.kystnorge.com

6. Arbeidsprogram

1. Gi ut Årbok for Fosen 2016.
2. To nummer av Nytt om Gammelt.
3. Fosens historie bind 2: Videreføre arbeidet og arbeide med finansieringen av prosjektet.
4. Segner i Fosen. Følge opp arbeidet med mål om utgiving 2017.
5. Vedlikeholde nettsida og facebook-sida.
6. Medlemsverving.
7. Historiske vandringer.
8. Fagseminar.

5. Medlemskontingent

Styret foreslår at medlemskontingenten holdes uendret; kr 275 for hovedmedlem, og kr 100 som familie-medlem.

8. Innkomne saker

Det er ikke innmeldt saker til behandling på årsmøtet.

9. Valg

Valgkomiteen har følgende forslag til valg på årsmøtet 2016:

A. Leder for 2 år

Johan G. Foss, Frøya Gjenvalg

B. 2 styremedlemmer for 2 år:

Johan Mjønes, Snillfjord Ny
Berit Johanne Vorpbuk, Hitra Ny

C. Varamedlemmer for 1 år

Eilert Bjørkvik, Rissa Gjenvalg
Jostein Selnes, Snillfjord Gjenvalg
Bernt Jørgen Stranden, Bjugn Gjenvalg

D. Valg av et medlem til valgkomiteen

for 3 år. Styrets forslag:
Vigdis Hoff Høøen, Ørland Ny

Alle foreslåtte kandidater er forespurt.

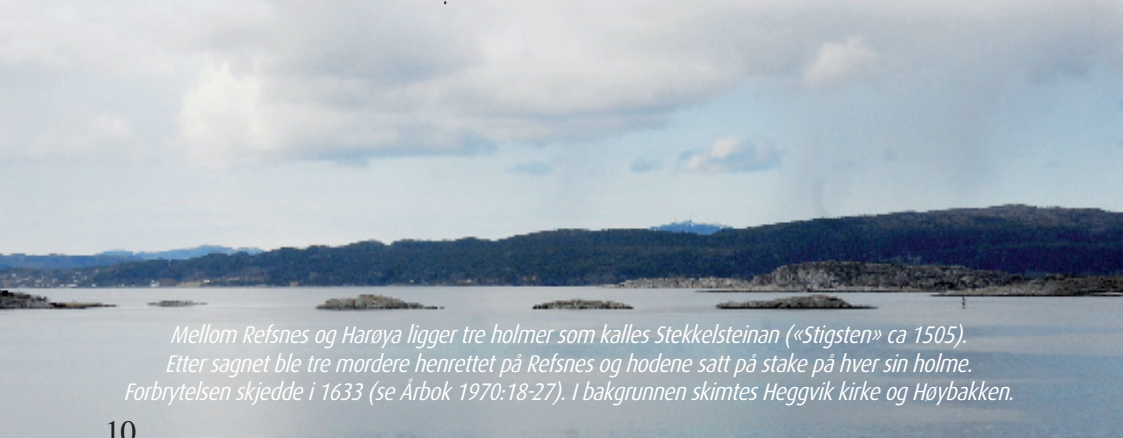
Styremedlemmer ikke på valg:

- Ernst Robert Øyangen, Trondheim
- Helge Bueng, Åfjord

Valgkomitemedlemmer ikke på valg:

- Hans Ulrik Hammer, Hitra.
Blir leder fram til neste årsmøte
- Per Aastum, Snillfjord.

For valgkomiteen
Leder Per Husby

Mellom Refsnes og Harøya ligger tre holmer som kalles Stekkelsteinan («Stigsten» ca 1505). Etter sagnet ble tre mordere henrettet på Refsnes og hodene satt på stake på hver sin holme. Forbrytelsen skjedde i 1633 (se Årbok 1970:18-27). I bakgrunnen skimtes Heggvik kirke og Høybakken.

Stjørna

Fritun og Stjørna herredshus i Sørfjorden i 1963, året før Stjørna ble delt mellom Bjugn og Rissa kommuner.

For andre gang har Fosen historielag årsmøte i Stjørna. Forrige gang, i 1979, ble årsmøtet holdt i Tussegrend i Høybakken i Bjugndelen av Stjørna. I år samles vi i den delen av Stjørna som nå ligger i Rissa kommune.

Stjørna er området rundt Stjørnfjorden, fra Eid på nordsida til Fevåg på sørsida av fjorden. Navnet kommer etter all sannsynlighet fra «stjørna», det gamle navnet på Nordelva. Et vedlegg fra ca 1505 i Aslak Bolts jordebok kalt «Eignar i stiornen» omfatter kirkelige institusjoners eiendommer i Stjørna. Dette var grunnlaget for et makeskifte som gjorde at området ble en del av Austråttgodset. Den gang var det bare to bebodde gårder i Stjørna; Fevåg og Eid.

Utover 1500-tallet kom det folk på noen av de øde gårdene. På 1600-tallet førte det gode sildfisket til økt bosetning. Stjørna ble ikke noen administrativ enhet før ved delinga av Ørland prestegjeld ved kgl res i 1852 med fradeling av Bjugn prestegjeld og med bygging av soknekirke for Stjørna i Heggvikan. Fra å være en del av Ørland sokn og kommune ble Stjørna nå eget sokn i Bjugn prestegjeld og en del av Bjugn kommune. I perioden 1899-1963 var Stjørna egen kommune.

Kommuneadministrasjonen var fra først av der tjenestemennene bodde. Etter hvert ble administrasjonen samlet i Fritun i Sørfjorden.

Kommunikasjonen gikk i eldre tid sjøveien med bygdeveier over forholdsvis korte strekninger. Først i 1921 ble det sammenhengende vei fra Råkvåg langs fjorden til Fevåg og videre til Rissa. Veien hadde (og har) mange til dels vanskelige svinger. Mest omtalt var Tånårviksvingene og svingene i Ufaret mellom Haltvikan og Langseter i Rissa.

Like før krigen kom det bru over Nordelva ved Krinsvatnet, og det ble mulig å kjøre bil fra Sør-Stjørna til Nord-Stjørna og videre til Bjugn og Ørlandet. Austdalsveien til Åfjord ble kjørbare i 1950. Ny vei fra Røsjøen, over Haugsdalen og videre gjennom Skaudalen ble åpna i 1968. Mye av trafikken gjennom Stjørna forsvant. De som kommer med bil fra Flakk, anbefales å bruke noen ekstra minutter på veien langs fjorden den ene veien.

Årsmøtelokalet Fritun ble bygd som ungdomshus av Sørfjord ungdomslag i 1935 og utvidet til samfunnshus i 1955. Eier av samfunnshuset i dag er Fritun a.l.

Eilert Bjørkvik

Fosens historie bind 2 - 1720 - 1860

Arbeidet med Fosens historie bind 2 er godt igang. Forfatterene, Per Christiansen og Svein Erik Pedersen er godt igang. Her er en foreløpig skisse for prosjektet, som viser noe av stoffet som planlegges beskrevet i boka, som etter planen er ferdig i 2018.

Per Christiansen skal skrive om

Demografiske forhold

Det handler om folket i Fosen, bosetningsmønster, endringer og utviklinga av folketallet i de ulike delene av Fosen.

Sykdom, epedemier, kriseår og ulykker er også en viktig del av vår historie. Samenes historie i Fosen blir også beskrevet.

Næringer

Her er fangst, jordbruk og fiske viktige tem. Andre næringer er skogsdrift, sagbruk, jekte-/skipsfart, salt- og tangaskebrenning, trekullproduksjon, båtbygging og ikke minst ulike typer av handel: Kjøp, salg, penge-husholdning, varebytte. Utliggerborgernes tilholdssteder og virksomhet er med.

Makt og eiendom

Hvem eide jorda? Det var ennå rester av adelsgods, gammelt kirkegods, nye borg-erlige eiere, eldre sjøleie, fiskeværerne og hvem hadde rettighetene i skog, elver og fosser? Hvordan var forholdet mellom jor-deiere og leilending, og ikke minst husmen-nes levekår.

Svein Henrik Pedersen skal skrive om:

Offentlig styring

Hvordan ble lokalsamfunnet styrt under eneveldet med øvrighet, rettsvesen og statens representanter i lokalsamfunnet

med futer og sorenskrivere? Hvordan ble befolkningen skattelagt? I 1837 ble for-mannskapslovene innført, med kommunalt sjølvstyre og amtskommuner. Det kom nye arbeidsformer og delvis omorganisering av lokalstyret. Vi fikk lokalt sjølvstyre, men ikke alle hadde stemmerett. Det blir også en oversikt over stortingsrepresentanter fra Fosen i perioden 1814-1860.

Offentlig ansvar og oppgaver

Her beskrives kommunikasjoner, veier og sjøverts samferdsel med blant annet fyr- og havnevesen. Likeså skyss- og post-vesen.

Helse- og sosialvesenet tok form med ansvar for fattige og syke. – Vallersund hospital beskrives. Vi fikk distriktsleger og jordmødre. Det ble gradvis bedre levekår, men fortsatt et mangelfullt helsetilbud. Militært nærvær i Fosen med offiserer, soldater og matroser skal beskrives, sammen med krigsfare og krigstid i 1762-63, 1788 og 1801-1814.

Skole, kirke og kulturliv

Skolevesen og folkeopplysning ble betyde-lig endret i denne perioden. Konfirmasjons- og skoleforordningene kom på 1730- og 1740-tallet. Omgangsskolen økte det all-menne kunnskapsnivå i befolkningen.

Kirke- og kristenliv var en sentral del av folks hverdag, med soknekirkene og kirkegods i privat- og bondeie. Vi skal også innom hau-gianismen. Så kommer kapitler endring i byg-geskikk og boformer, håndverk, folkekunst, folkediktning, folkeliv og dialekt.

Her er det mye å glede seg til!

Streiken i Råkvåg i 1917

Hilda fikk sin første lønning i 1917. Før det arbeidet hun, som sin mor og mormor hjemme på garden. Råkvåg hadde blitt et travelt tettsted takket være den dyrebare silda. Med silda kom også det lønnede arbeidet til Fosen, og hermetikkfabrikken Råkvåg Canning ble etablert i 1914.

Hilda og de andre kvinnene i bygda ble ettertraktet arbeidskraft. Til å begynne med var Hilda glad for lønna. Men i tillegg til arbeidet måtte kvinnene fremdeles gjøre det samme husarbeidet og fjøsstellet hjemme. For ikke å glemme å ta seg av ungene. Dagene ble lange og harde, og lønna var langt fra like god som den mennene fikk.

Frustrasjonen blant Hilda og de andre kvinnene på fabrikken vokste. Mennene hadde bedre arbeidsvilkår og lettere oppgaver, men fikk likevel mye bedre lønn! Kvinnene ble stadig mer bevisst på sitt eget arbeid og rettighetene de manglet. Ganske nylig, i 1913, hadde kvinnene fått stemmerett i Norge. Men det var fremdeles en lang vei å gå.

Konflikten spisset seg. Kvinnene på fabrikken forlot arbeidet i protest mot forskjellsbehandlingen. De streiket. Fabrikkeierne og mennene var sjokkert. Dette var uhørt. Hadde arbeiderne blitt inspirert av den russiske revolusjonen i 1917? Fant kommunismen grobunn i små fiske- og jordbruksamfunn her i utkanten av Europa? Etter noen timers streik begynte de eldste kvinnene å vende tilbake til arbeidet. Snart var unntakstilstanden over.

Hilda var oppgitt. Streiken var modig, men hadde ikke forandret noe på vilkårene. Men med tiden skjønnte hun at streiken likevel hadde satt spor. Sildefabrikkarbeiderne var av de første som streiket på Fosen. Og det oppsiktsvekkende var at det var kvinnene som gikk foran. De vant ikke fram på kort sikt, men de var med og banet vei for rettighetene til sine døtre og kvinnelige etterkommere.

Bilde og tekst trykket med tillatelse fra Per Ødegård, KULMIN, Sør-Trøndelag fylkeskommune.

KULMIN

«Perler på en snor»

Rissa er rik på historie, kultur og aktiviteter. Langs hele kysten fra Rørvik til Råkvåg ligger kulturminner, severdigheter og opplevelser som perler på en snor. Sammen med lokale aktører har Rissa Utvikling KF, gått veien fram til det som nå kan presenteres som selskapet «Perler-på-en-snor SA». Perler-på-en-snor SA er en samling av severdigheter, spisesteder, opplevelser og overnattingssteder langs Trondheimsfjorden. Denne satsinga har skjedd i tett samarbeid med Sør-Trøndelag Fylkeskommune og destinasjonsselskapet KystNorge AS.

Stykket, Stadsbygda

Her er fem tusen år gamle helleristninger av en elg. I tusener av år blir bergkunsten stående der på fjellveggene, som håndfaste spor etter steinalderens mennesker.

Museet Kystens Arv, Stadsbygda

formidler kystkultur fra Trøndelagskysten. Museet har en av landets største samlinger av tradisjonsbåter, eget trebåtbyggeri, utstilling om Lofotdrifta, smie, flere naust, husmannsplass og bruksbåter. Her kan du bli med på segltur på fjorden i en fembøring. Like ved ligger prestegården med den æverdige rosehagen.

Rødberg tåkeklokke, Stadsbygda

Rødberg tåkeklokke ligger ved Rødberg havn, den eneste frittstående, intakte tåke-klokke nord for Oslofjorden.

Fruene i Fjøset, Stadsbygda

Her kan du vandre i hagen, slappe av med en kaffekopp og kanskje kjøpe noe i butikken i fjøset?

Grønningsbukta fuglekikkertårn, Stadsbygda ligger i et naturreservat i sentrum av Stadsbygda.

Heggli Urtehage, Stadsbygda

er et spennende sted med butikk (urter og geléer), servering og overnatting.

Utsikt fra Skardet over heimbygda til Johan Bojer

Skardet er den bratte nedoverbakken når du kommer mot Reinsgrenda. Fra toppen er det god utsikt over Reinsgrenda, Kvithylla,

Blåheia og til Rissa sentrum. Her vokste forfatteren Johan Bojer opp. Det var fra denne grenda han hentet mange av skikkelsene vi finner i noen av bøkene hans. Mest kjent er Den siste viking.

Johan Bojer bauta, Rissa

ligger like ved veien ved Johan Bojers barn-domshjem når du kjører nordover. Det står også en statue av Johan Bojer ved Åsly skole. Rissa folkebibliotek har et eget «Bojer-rom».

Personrommet, Rissa

Her bodde «Pinadø med litjofoten», som du kan lese om i «Den siste Viking».

Minnesmerke ved Rissaraset

Minnestein etter kvikkleireraset 29. april 1978, plakatt og rasteplass.

Rein kirke og Reinsklosteret, Rissa

Her kan du vandre langs en digital kultursti og oppleve historiene om bl.a. Rein kirke og klosteruinene på Rein. Sti gjennom gammelhagen opp til reinsklosteret og hagen.

Sundsbrua, Rissa

Sundsbrua passerer du på vei inn til Rissa sentrum. Området ved Sundsbrua er et fuglefredningsområde. Snadder og Snaskum dyrker blåskjell her.

Hysnes, Hasselvika

Besøk Hysnes Militære Museum eller ta en tur innom kafeen i Junkerbukta.

Brettingsfjellet, Hasselvika

Fra de gamle forsvarsstillingene har du en fantastisk oversikt over Trondheimsleia og grendene på sørsida av fjorden.

Fevåg

Bakstein kultursti er flott for vandreturer. Fevåg Båtforening har leikeplass, volleyball og ballbinge, Redningsvesten Pub. «Bestyrerboligen» har utsalg av alt fra klær til møbler.

Selnesstupet, Selnes

Den bratte fjellveggen er populær blant fjellklatrere. På Refsnes er det en digital vandresti der du går gjennom tusen års historie; steinalderboplasser, hustuffer, laksevorp, rettersted, jernaldergravfelt, firkantroys og en isdam. Langs stien er det informasjonsplakater og QR-koder som du kan scanne inn på mobiltelefonen. Området har gratis wifi.

Råkvåg

Her er den lengste bryggerekka utenfor byer i Norge. Stjørnfjorden var en periode en av de beste fjorder for sildefiske. Her kan du se Bryggeutstillinga, Fosens største salgsutstilling for kunst og kunst-håndverk, som feirer 30-årsjubileum ca. 80 utstillere i år. Stjørna Teaterlag setter opp friluftsteater under dagene Anno 1930. Sommerstid er det flere spisesteder rundt vågen.

Artikkelen er skrevet av redaktøren, basert på opplysninger fra KystNorge AS og Rissa Utvikling AS. Bildene brukt med tillatelse fra KystNorge AS

Logoen vår

Fosen historielag har hatt denne logoen sia 1972. Figuren gjengir en bergtegning fra steinalderen fra Gjøljavatnet i Stjørnadelen av Bjugn. kommune Dette er veidekunst, fangstmannens bergkunst. Figuren er malt på berget – med maling som har overlevd i fire–fem tusen år! Påfallende mye bergkunst er bevart i nåværende Bjugn kommune.

Figuren synes å bestå av to figurer, et stort dyr og et menneske som holder tak i dyret. Det merkelige er at både dyret og mennesket er uten hode.

Professor Kalle Sognnes ved NTNU, som har studert fortidens bergkunst i Midt-Norge mest inngående, har en annen tolkning:

Figurene, som er malt på berget, befinner seg på nordsiden av Gjøljavatnet ved foten av Almfjellet, som her er nesten loddrett.

Figurene ble funnet av geologen Thorolf Vogt i 1926 og undersøkt av arkeologen konservator Theodor Petersen samme år. Journalist Henry Røsoch fra avisa Nidaros var med på ekspedisjonen, og skrev en lang og dramatisk beretning, som dekket det meste av forsiden på avisen 13. oktober 1926.

Hovedfiguren, som forestiller et hjortedyr, er ufullstendig. Hodet mangler, trolig på grunn av sprekk og vannsig nedover berget. Sannsynligvis er dyret en elg. Elgen er det vanligste dyremotivet i bergkunsten fra steinalderen i Trøndelag.

Det er vanlig å oppfatte dette som to figurer; en «elg» og et menneske med utstrakte armer.

Men når jeg nå ser nærmere på fotografier og avtegninger av figurene, kommer jeg til en annen konklusjon. Jeg har de siste par årene dekonstruert og analysert dyrefigurene i Trøndelag på en annen måte enn det som har vært gjort tidligere. Nettverket inne i dyrekroppen er uvanlig på våre kanter, men tar vi det bort, finner vi at dyret ble tegnet etter et mønster som var ganske vanlig i Norge i steinalderen.

Tegninger som viser den antatte arbeidsprosessen med figuren.

Kunstneren begynte med å tegne rygg og hode/hals som en sammenhengende linje. I mange tilfeller ble ikke denne omrisslinjen fortsatt ned i frembeinet – dette beinet så man i første omgang bort fra – halslinjen gikk rett over i buklinjen. Frembeinet ble lagt til seinere, ofte med linjer som ble først helt opp til rygglinjen.

Kroppen ble altså tegnet først, så ble beina lagt til, så ører og/eller gevir (dersom disse ble tegnet hver for seg), før arbeidet ble avsluttet med et eventuelt indre mønster, noe som er svært sjeldent i Trøndelag.

Så tilbake til min lesing av figurene: Linjen som synes å danne armene til en menneskeskikkelse, er i virkeligheten strupen på dyret. Den andre figuren har altså ikke armer og er trolig ikke et menneske. Kanskje er det en hengende fisk?

Dessverre er kvaliteten på linjene svært varierte og de synes å være falmet enkelte steder. Det finnes dataprogram som kan forsterke ulike fargenyanser. Jeg har fått til en del brukbare resultater på bergmalerier andre steder. Skal prøve på disse figurene også, men vet ikke når jeg får anledning.

Hvilken tid stammer tegningene fra?

Bergmaleriene regnes med blant den såkalte veidekunsten. Gutorm Gjessing, som studerte disse i Midt-Norge på 1930-tallet, mente maleriene var yngre enn ristningene og ble laget så seint som i eldre bronsealder. I dag er vel den alminnelige oppfatningen at bergmaleriene ble laget i yngre steinalder, men strengt tatt har vi ingen sikre dateringer.

Hva slags maling brukte de – som kunne holde seg i tusenvis av år?

Det er gjort svært få undersøkelser om dette, men de man har, tyder på at det er rust, dvs. hematitt – jernoksid, Fe_2O_3 – som finnes inne i berget. Rusten føres ut mot overflaten gjennom sprekker; her fordamper vannet mens jernproduktet blir sittende igjen, særlig i porer, men også generelt på overflaten. Med dette som utgangspunkt kan man lage bergmalerier på to måter: 1) ved å skrape bort overflødig fargestoff som allerede

finnes på berget. Dette hevdet Kristen Michelsen, som var sjef for konserveringslaboratoriet ved Historisk museum i Bergen, for figurer på Tingvoll på Nordmøre. Andre har ikke akseptert dette. Men på berget her

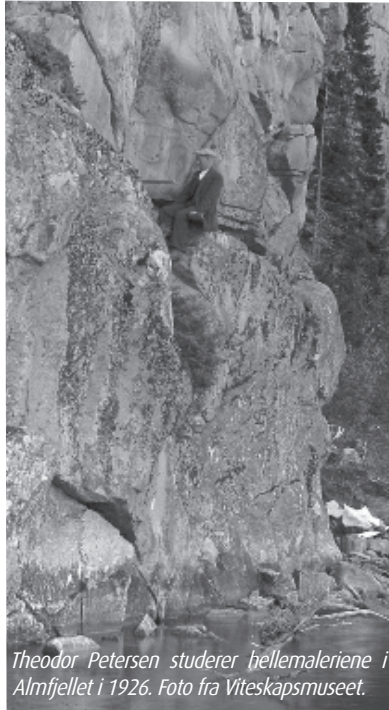
finnes det faktisk rustfarge i tre forskjellige valører. 2) Alternativet er å skrape fargestoffet fra annet berg, eventuelt knuse opp hematittholdig (rødfarget) stein – dette finnes på samme gården i Tingvoll.

Normalt brukes bindemiddel for å lage maling. Men rester av bindemiddel er ikke funnet, heller ikke ved prøver i enkelte franske huler. Det antas her at bindemiddelet simpelthen var vann.

Vannet løser også opp silisum som er det vanligste bergartsdannende mineralet. Vann som siver ut av berget vil normalt også inneholde dette

mineralet, og når det blir avsatt på berget gjennom fordampning og annet, danner det en tynn hinne som legger seg over og beskytter malingen. Michelsen påviste en slik hinne i prøven han tok på Tingvoll. Dette er sannsynligvis det som er tilfellet for det meste av det vi har av bergmalerier i Norge; disse ligger nemlig ikke under overheng, som har vært hevdet i litteraturen.

*Kalle Sognnes
professor emeritus
Institutt for historiske studier NTNU*

Theodor Petersen studerer helle-maleriene i Alm fjellet i 1926. Foto fra Viteskapsmuseet.

Fosen historielag

Fosen historielags styre

Johan G Foss, leder
7270 Dyrvik, Tlf 72 44 81 11 • 95 40 29 21
j-g-foss@online.no

Ernst Robert Øyangen,
Øvre Stavsetveien 27, 7026 Trondheim
Tlf 99 49 39 73
E-post: ernstro@online.no

Helge Bueng, sekretær
7170 Åfjord. Tlf 94 12 12 02
E-post: helge@bueng.no

Bjørn Nilsen
Stranden, 7256 Hemniskjela
Tlf 72 45 62 64
E-post: bjorn.sn@online.no

Ellen Aanes Draagen
Straum, 7250 Melandsjø
Tlf 48 18 67 28
E-post: eldra@online.no

Varamedlemmer til styret:

Eilert Bjørkvik, også kasserer
7100 Rissa. Tlf 73 85 22 61 / 948 71 232
E-post: eilerbj@online.no

Jostein Selnes
Selnes, 7256 Snillfjord.
Tlf 90 69 16 93
E-post: jselnes@online.no

Bernt Jørgen Stranden,
Bålfjordnesveien 10, 7167 Vallersund
Tlf 41 60 98 01
E-post: berntjs@broadpark.no

Redaktører for årboka:

Per Ole Sollie
Postboks 800, 6805 Førde, Tlf 992 84 344
E-post: p-oso@online.no

Kenneth Kiplesund
Handelsbakken 18
7105 Stadsbygd. Tlf 416 26 292
kkiplesund@gmail.com

Årboka har egen e-postadresse:

arbok@fosen-historielag.no

Redaktør Nytt om gammelt

Helge Bueng
7170 Åfjord. Tlf 94 12 12 02
E-post: helge@bueng.no

Nytt om gammelt

Er redigert av Helge Bueng, Åfjord.

Foto: 1, 11: Widerøe
6,10,20; Helge Bueng

Redaksjonen avsluttet 28.04.2016.

Grafisk form: Bueng AS

Trykk: Fagtrykk AS

Opplag: 1400 eks.

Har du stoff til bladet eller årboka?

Det er alltid plass for innspill fra medlemmene våre, som kan trykkes i «Nytt om Gammelt». Det kan være bilder, korte fortellinger, eller rett og slett en etterlysning som kan ha allmen interesse for flere. Redaktør og adresse for stoff finner du ovenfor.

Fosen historielag på nett:

www.fosen-historielag.no • E-post: post@fosen-historielag.no

www.facebook.com/fosenhistorielag

Bøker kan bestilles hos Eilert Bjørkvik, tlf 948 71 232, e-post: eilerbj@online.no

Medlemskontingenten

Gledelig mange har betalt kontingenten for inneværende år ved å sende kr 275 til Fosen historielags konto 4290 05 02758. For å sikre framdrifta i arbeidet med Fosens historie bind 2 trenger laget all den inntekt det kan få. Det er ennå ca 190 medlemmer som ikke har betalt kontingent for i år. Det utgjør over 50 000 kroner. Da er det lett å forstå hva det betyr for laget at kontingenten blir betalt i rett tid. Og skulle det være noen som ønsker å avslutte medlemskapet, er vi takknemlig for å få beskjed. Likeså om det kanskje er noen som ønsker å overta medlemskapet. Det koster tid og penger å purre også. **Enda en ting: Meld fra om adresseforandring, ikke minst om nye veinavn og veinummer.**

Kassereren nås på Fosen historielag, Naustveien 179, 7100 Rissa, epost eilerbj@online.no eller tlf 948 71 232 (send gjerne melding).

Lokalhistorisk magasin

er medlemsbladet til historielagsbevegelsen. Det sendes styrene i alle medlemslag tilknyttet Landslaget for lokalhistorie (LLH). Men du kan også være enkeltabbonnent på bladet. Her kan du lese lokalhistorisk stoff fra hele landet, få gode råd og tips i det lokalhistoriske arbeidet, og få innblikk i mange forskjellige tema sett med et lokalhistorisk blikk. Dette kan være transporthistorie, barneleker, idrett, hager og parker og mye annet spennende!

Et årsabonnement med fire nummer i året, koster kr. 250,- for enkeltpersoner, og kr. 300,- for lag og institusjoner. Enkeltnummer koster kr. 90,-.

Ønsker du å tegne et abonnement kan du ta kontakt med sekretariatet i LLH på tlf. 73 59 64 33/73 59 63 95, eller sende en e-post til sekretariat@landslaget.org, eller skrive til Lokalhistorisk magasin, Institutt for historiske studier, NTNU, 7491 Trondheim. Mer info finner du på våre nettsider www.lokalhistoriskmagasin.no.

Tipper du?

De 8 medlemmene som støtter Fosen historielag ved å gi 5 % av innsatsen ved lotto og tipping, har hittil i år gitt laget 700 kroner i inntekter. Vi håper flere vil støtte laget på denne måten, dersom de ikke allerede støtter andre lag, Oppgi i så fall Fosen historielags organisasjons-

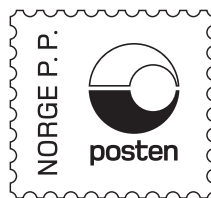
nummer 980 104 206 eller ta med denne strekkoden neste gang du tipper eller kjøper en lottokupong.

Vårt organisasjonsnummer er

980 104 206

Strekkoden vår er:

Retur: Eilert Bjørkvik,
Naustveien 179, 7100 Rissa

Gi oss et medlem i 70-års gave!

Neste år er Fosen historielag 70 år.

Den største gaven laget kan få er nye medlemmer

Drømmemålet er 1500 medlemmer til 70-årsfeiringen neste år!

Nye medlemmer får:

- En ekstra årbok etter fritt valg.
- Årbok for 2016 rett i postkassa i desember
- Nytt om Gammelt - Medlemsbladet vårt
- Gode tilbud og fritt valg i litteratur fra verdens største samling av lokalhistorie om Fosen

Som verver får du en valgfri årbok pr vervede medlem.

Velkommsbok og vervepremie sendes så snart medlemskontingent er betalt.

Møt oss på «Kystkulturdagen»

**Fosen historielag har egen stand under
Kystkulturdagen i Lysøysund 5. - 6. august**

Vi har med informasjon, verveblokk og bøker.

Fra kystkulturdagen 2015. Her forteller båtbygger Einar Borgfjord fra Kystens Arv interesserte besøkende om båtbygging. I sommer er også Fosen historielag. Velkommen innom standen vår.